

Nr 34

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd; given Stockholms slott den 27 januari 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen hemställs om medgivande att utbetala kontanta bidrag till jordbrukare, som är i behov därav på grund av lidna skördeskador år 1960. Medel för ändamålet föreslås skola ställas till förfogande intill ett belopp av 20 miljoner kronor. Bidragen skall utdelas efter individuell ansökan och prövning. Fördelningen av bidragen skall handhas på i stort sett samma sätt som fördelningen av de individuella bidragen i anledning av skördeskador år 1959.

Av bidragsbeloppet avses 10 miljoner kronor skola täckas av det överskott av införselavgiftsmedel inom jordbruksregleringen, som uppkommit under treårsperioden 1956/57—1958/59 och som ännu inte disponerats. Kostnaderna därutöver skall bestridas av överskott ur de medel, som under regleringsåret 1960/61 inflyter genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område.

Slutligen föreslås att av det under elfte huvudtiteln för budgetåret 1959/60 upptagna reservationsanslaget till bidrag till ersättning för vissa av över svämningar förorsakade skador viss del skall tagas i anspråk för ersättning efter behovsprövning av vissa år 1960 uppkomna regnskador av annan natur än skördeskador.

Utdrag ur protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 januari 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om *vissa stödåtgärder i anledning av skadorna å 1960 års skörd* samt anför därvid.

Enligt beslut av 1960 års riksdag (prop. 1960: 153; JoU 31; rskr. 311) skulle för reglering av skador å 1960 års skörd tillämpas en modifierad 4-procentregel. Enligt denna skulle jordbruket bli berättigat till särskild kontant kompensation i händelse av dålig skörd för den del av produktionsbortfall eller kostnadsökning för fodermedel, som översteg 4 procent av inkomstsumman i en för år 1960 upprättad normkalkyl (ca 175 miljoner kr.). Beräkning av produktionsbortfallet skulle emellertid ske endast om så påfordrades av jordbrukets organisationer. Enär en dylik beräkning inte påkallats, har någon utlösning av 4-procentregeln för 1960 års skörd inte skett.

Genom beslut den 26 augusti 1960 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens jordbruksnämnd att i samråd med lantbruksstyrelsen och berörda lokala organ utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skador, som uppkommit å 1960 års skörd till följd av väderleksförhållandena, samt att till jordbruksdepartementet inkomma med resultatet av utredningen.

Till Kungl. Maj:t eller jordbruksdepartementet har från bl. a. olika organisationer på jordbrukets och trädgårdsnäringens område inkommit framställningar om åtgärder i anledning av skador å 1960 års skörd. Framställningar har sålunda ingivits av *Kalmar södra länsförbund av RLF* angående stödåtgärder i anledning av skördeskador inom länet, *Fellingsbro södra hushållningssällskapet* samt *Fellingsbro södra RLF-avdelning* angående 1960 års skördeskador, *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* angående stödåtgärder vid skördeskada på trädgårdsnäringens frilandsprodukter, *lantbruksnämnden i Kristianstads län* och *Kristianstads läns hushållningssällskapet* angående statligt stöd för skördeskador m. m., *RLF-avdelningarna inom Ölands Åkerbo och Köpingsvik storkommuner på Öland* angående ekonomiskt stöd i anledning av 1960 års skördeskador, *Kalmar läns norra*

hushållningssällskap angående åtgärder för avhjälpande av skördeskadorna samt *Kalmar läns södra hushållningssällskap* likaså angående åtgärder för avhjälpande av skördeskadorna. Därjämte har *Hallands läns hushållningssällskap* inkommit med framställning angående statsbidrag för skördeskadorna förorsakade av ollonborrens larver m. m. Över sistnämnda framställning, såvitt nu är i fråga, har yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen och statens växtskyddsanstalt. Samtliga nu nämnda framställningar har för yttrande remitterats till statens jordbruksnämnd.

Med anledning av nyssnämnda utredningsuppdrag och till besvarande av de remitterade framställningarna har *statens jordbruksnämnd* i en till jordbruksdepartementet den 19 januari 1961 inkommen skrivelse lämnat en redogörelse för 1960 års skördeskadorna samt framlagt vissa förslag till stödåtgärder i anledning av dessa skador.

Jordbruksnämnden hemställer i skrivelsen, att Kungl. Maj:t måtte dels föreslå riksdagen att till bestridande av kostnaderna för utbetalande av bidrag enligt vissa i skrivelsen angivna grunder till sådana jordbrukare, som är i behov därav till följd av skördeskadorna år 1960, anvisa ett anslag av 7 miljoner kr., dels — efter inhämtande i den mån så erfordras av riksdagens samtycke — medgiva att till bestridande av kostnaderna för sagda bidrag härjämte må tagas i anspråk ett belopp av 6,5 miljoner kr. av kvarstående överskott av införselavgifter på jordbrukets område från treårsperioden 1956/57—1958/59, på visst sätt fördelat på avgiftsmedel av olika slag, ävensom ett belopp av likaledes 6,5 miljoner kr. av medel, som influerar eller inflyter genom upptagande av införselavgifter inom jordbruksregleringen under innevarande regleringsår, med den fördelning på olika slag av avgiftsmedel, som framdeles, efter förslag av jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställs av Kungl. Maj:t. Vidare hemställs, att Kungl. Maj:t — efter inhämtande i den mån så erfordras av riksdagens samtycke — måtte dels medgiva att, därest nyss angivet anslag anvisas först för budgetåret 1961/62, i avvaktan på att anslagsmedlen blir disponibla, motsvarande belopp må förskottsvis tagas i anspråk av reservationsanslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, samt att, i avvaktan på fastställande av fördelning av det föreslagna beloppet av införselavgiftsmedel från innevarande regleringsår på olika slag av avgiftsmedel, motsvarande belopp må förskottsvis tagas i anspråk av de införselavgiftsmedel, som finnes tillgängliga hos jordbruksnämnden, dels bemyndiga jordbruksnämnden att för utbetalande av bidrag, varom här är fråga, ställa erforderligt belopp till lantbruksstyrelsens förfogande av i det föregående angivna medel, dels bemyndiga lantbruksstyrelsen att i viss angiven ordning fastställa närmare grunder för fördelning av här ifrågakvarande bidrag.

Jordbruksnämnden upplyser, att nämnden i fråga om grunderna för fördelningen av de föreslagna skördeskadobidragen samrätt med *lantbruksstyrelsen*. Jordbruksnämnden anmäler vidare, att nämnden och *jordbrukets*

förhandlingsdelegation under utredningsarbetets gång haft överläggningar för att på grundval av utredningsresultaten dryfta frågan, om årets skördeskador borde föranleda framställning om ytterligare stödåtgärder utöver vad som redan beslutats av Kungl. Maj:t och riksdagen (prop. 1960: 168; JoU 37; rskr. 353) samt för att diskutera eventuella åtgärders omfattning och utformning.

Med anledning av jordbruksnämndens framställning och med hänvisning till sin förut omförmälda framställning har *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* i särskild skrift anhållit, att kontanta skördeskadebidrag måtte tillerkännas inte bara jordbrukare utan också de trädgårdsodlare, som hårdast drabbats av skördeskador.

Vidare har *lantbruksstyrelsen* i en till jordbruksdepartementet den 25 januari 1961 inkommen skrivelse lämnat en redogörelse för verksamheten i fråga om statlig garanti för skördeskadelån.

Uppdraget att utreda omfattningen och arten av 1960 års mera väsentliga skördeskador har statens jordbruksnämnd fullgjort genom en serie undersökningar. Dessa kan indelas i tre olika kategorier nämligen a) bearbetningar av de subjektiva skördeuppskattningarna per den 15 oktober 1960, b) beräkningar på grundval av provyteuppskattningarna, de s. k. objektiva skördeuppskattningarna och c) vissa kompletterande undersökningar angående storleken av de arealer, där skörden icke kunnat bärgas, samt angående kvalitetsskador på spannmål.

Till en början lämnar jordbruksnämnden följande redogörelse för nederbörden under juni—oktober 1960.

Nederbörden juni—oktober 1960

Sommarmånaderna (juni—augusti) kännetecknades i stora delar av landet av en onormalt riklig nederbörd. Sålunda föll på ett flertal platser i landet regnmängder, som var dubbelt så stora som normalmängderna. För att bedöma regnets omfattning och lokalisering har jordbruksnämnden bearbetat och sammanställt vissa uppgifter ur den officiella nederbördsstatistiken för perioden juni—oktober. Uppgifterna återges i tabell 1, från vilken framgår bl. a. antalet nederbördsdagar, varmed i detta sammanhang menas dygn med nederbörd av minst 1,0 millimeter, medelnederbörd i millimeter och i procent av normalnederbörd. Som framgår av tabellen var nederbörds mängden under *juni* för hela riket 24 procent större än normalt. De största överskotten registrerades inom Jämtlands län och Västernorrlands län. De mest markanta nederbördsunderskotten noterades däremot inom Malmöhus, Kalmar och Stockholms län. Antalet nederbördsdagar var under juni störst i Jämtlands län och minst i Kalmar läns södra del och Uppsala län. Under *juli* översteg nederbördsmängden den normala i riket i dess helhet med 55 procent. Nederbördsunderskott förekom endast inom mycket begränsade områden. De östligaste delarna av Götaland och Svealand erhöll särskilt stora mängder eller upp till 300 procent av den normala nederbörden. I Stockholm noterades ett nytt rekord med 192,4 mm. Såsom framgår av ta-

Tabell I. Nederbörden under juni och juli 1960

	Juni 1960			Juli 1960		
	Antal nederbördsdagar	Medelnerbörd, mm	Procent av normalnerbörd	Antal nederbördsdagar	Medelnerbörd, mm	Procent av normalnerbörd
Stockholms stad och län..	6	31	74	15	135	233
Uppsala län	5	46	92	13	114	175
Södermanlands län	6	43	81	17	102	148
Östergötlands län.....	8	63	109	17	103	161
Jönköpings län.....	10	62	95	18	112	170
Kronobergs län.....	10	46	77	14	100	147
Kalmar läns norra del....	6	34	64	15	107	178
Kalmar läns södra del....	5	31	72	15	104	196
Gotlands län	7	30	88	14	110	229
Blekinge län	9	37	84	13	107	210
Kristianstads län	9	45	81	16	112	167
Malmöhus län	9	34	65	13	112	178
Hallands län	9	68	114	15	122	165
Göteborgs och Bohus län..	10	59	116	17	120	197
Älvsborgs läns norra del..	10	71	118	18	138	197
Älvsborgs läns södra del..	12	79	109	20	145	177
Skaraborgs län	10	58	101	15	102	148
Värmlands län	8	64	106	14	119	154
Örebro län	10	58	90	15	120	158
Västmanlands län	6	52	92	13	104	142
Kopparbergs län	12	81	132	21	111	142
Gävleborgs län	6	60	105	14	107	165
Västernorrlands län.....	6	78	152	11	108	186
Jämtlands län	14	103	177	15	105	140
Västerbotten övre	9	72	133	16	111	182
» mell.	12	80	136	20	126	191
» nedre	6	61	132	15	82	174
Norrbottnen övre	11	57	114	12	73	130
» mell.	8	63	127	10	69	108
» nedre.....	8	63	140	12	67	124
Svealand	8	62	108	15	115	155
Götaland	9	54	94	16	113	174
Norrland	9	73	140	14	92	148
Hela riket	9	67	124	15	101	155

bellen var nederbördsöverskottet störst inom Stockholms län, på Gotland och i Blekinge. Antalet nederbördsdagar var störst inom Kopparbergs län, i mellersta Västerbotten samt inom Älvsborgs läns södra del. Under *augusti* var nederbörds mängden för hela landet 57 procent större än den normala. Största överskotten noterades inom Södermanlands län, i nedre Västerbotten och i Kalmar läns södra del. Antalet nederbördsdagar var störst inom Östergötlands län och Älvsborgs läns södra del. Nederbördsrekord för augusti noterades i Nyköping (216 mm), Umeå (199 mm), Östersund och Sveg (183 mm) samt Uppsala (158 mm). Karakteristiskt för sommaren 1960 har varit det relativt stora antalet dagar med stora dygns mängder. Normalt inträffar under juni—augusti en till två gånger, att dygnsnederbörden överstiger 20 mm. Under den gångna sommaren däremot förekom t. ex. i Stockholm sju sådana fall, i Sveg fem, i Östersund, Nyköping och Ystad fyra.

Den sammanlagda nederbörds mängden under månaderna *juni—augusti* var särskilt stor i södra Västergötland, delar av Östergötland, landskapen

Tabell I (forts.). Nederbörden under augusti och september 1960

	Augusti 1960			September 1960		
	Antal nederbördsdagar	Medelnederbörd, mm	Procent av normal nederbörd	Antal nederbördsdagar	Medelnederbörd, mm	Procent av normal nederbörd
Stockholms stad och län..	12	155	212	10	49	102
Uppsala län	16	149	194	9	54	102
Södermanlands län	17	199	265	4	31	62
Östergötlands län	18	148	195	5	31	66
Jönköpings län	16	120	140	3	29	53
Kronobergs län.....	15	131	147	6	24	42
Kalmar läns norra del....	14	138	194	5	44	96
Kalmar läns södra del....	11	151	229	8	70	156
Gotlands län	15	114	178	8	57	124
Blekinge län	10	99	136	4	34	65
Kristianstads län	9	125	147	5	36	62
Malmöhus län	15	113	153	6	47	92
Hallands län	17	120	112	5	42	60
Göteborgs och Bohus län..	14	90	99	5	32	52
Älvsborgs läns norra del..	12	126	125	7	28	42
Älvsborgs läns södra del..	18	122	106	6	39	51
Skaraborgs län	17	119	137	2	26	50
Värmlands län	16	118	123	7	53	88
Örebro län	17	159	177	7	41	68
Västmanlands län	16	177	216	5	40	75
Kopparbergs län	14	140	150	9	51	91
Gävleborgs län	11	113	138	8	34	68
Västernorrlands län.....	11	112	138	3	16	30
Jämtlands län	14	137	149	10	57	98
Västerbotten övre	15	140	167	8	50	88
» mell.	14	154	171	6	23	43
» nedre	17	169	238	7	39	75
Norrboten övre	16	109	165	6	33	59
» mell.	11	97	133	6	26	53
» nedre.....	10	122	182	6	45	80
Svealand	15	147	167	7	48	86
Götaland	14	126	148	5	36	64
Norrland	13	125	160	7	38	70
Hela riket	14	129	157	6	39	71

kring Mälaren samt vissa områden i södra och mellersta Norrland. Summan var inom flera områden den regnigaste, sedan meteorologiska mätningar började att utföras i Sverige.

Den regniga väderlekstypen fortsatte även under första septemberveckan. Omkring den 10 september skedde emellertid en markant förändring i väderlekstypen. För första gången på flera månader inträffade en mer än veckolång torr period i hela landet. Mot slutet av månaden blev dock väderleken åter ostadig. Under hela *september* uppgick nederbörden för landet i dess helhet till endast 71 procent av den normala. September visade sig sålunda bli helt olika de båda föregående månaderna i nederbördshänseende. Emellertid fanns även denna månad områden med nederbördsmängder överstigande normalvärdena. Dit hörde exempelvis norra Öland med mer än dubbla normalmängden samt stora delar av Kalmar län, Uppland, nordvästra Svealand, Härjedalen och Jämtland. Antalet nederbördsdagar var störst inom Stockholms, Jämtlands, Uppsala och Kopparbergs län.

Under *oktober* uppgick nederbörden till 83 procent av den normala. Över-

Tabell 1 (forts.). Nederbörden under oktober månad 1960

	Oktober 1960		
	Antal nederbördsdagar	Medelnederbörd, mm	Procent av normal nederbörd
Stockholms stad och län.....	9	49	98
Uppsala län	5	48	92
Södermanlands län	7	41	80
Östergötlands län.....	8	60	113
Jönköpings län.....	10	68	113
Kronobergs län.....	11	66	112
Kalmar läns norra del.....	15	104	204
Kalmar läns södra del.....	10	90	204
Gotlands län	8	60	125
Blekinge län	12	70	143
Kristianstads län	11	86	148
Malmöhus län	13	81	147
Hallands län	10	53	74
Göteborgs och Bohus län	8	44	58
Älvsborgs läns norra del.....	10	72	94
Älvsborgs läns södra del.....	10	54	64
Skaraborgs län	9	67	114
Värmlands län	8	70	101
Örebro län	10	63	97
Västmanlands län.....	6	52	96
Kopparbergs län	6	60	105
Gävleborgs län	10	70	137
Västernorrlands län.....	8	52	106
Jämtlands län	6	46	94
Västerbotten övre	5	17	35
» mell.....	5	27	57
» nedre	5	27	52
Norrboten övre	7	15	31
» mell.....	2	5	13
» nedre	4	10	21
Svealand	7	59	100
Götaland	10	69	115
Norrland	6	29	60
Hela riket	8	48	88

skott noterades emellertid inom flera län. Sålunda erhöll Kalmar län mer än dubbla nederbörds mängden och Kristianstads och Malmöhus län ungefär en och en halv gång större nederbörd än normalt. Antalet nederbördsdagar var störst inom Kalmar läns norra del, i Malmöhus län och i Blekinge.

Jordbruksnämnden framhåller, att den redovisade nederbördsstatistiken endast ger en ungefärlig bild av läget och därför utgör endast en allmän bakgrund till de i det följande redovisade undersökningarna om skördeutfallet.

Det kvantitativa skördeutfallet enligt skörderapporten per den 15 oktober 1960

Jordbruksnämnden framhåller, att skördeuppskattningen per den 15 oktober 1960 på många håll varit särskilt svår att utföra till följd av ovissheten om möjligheten att kunna skörda och bärga grödan. Såsom vid tidigare liknande tillfällen har statistiska centralbyrån även år 1960 utfärdat

vissa anvisningar, av vilka framgått, att hänsyn endast skulle tagas till det kvantitativa skördeutfallet. Vidare betonades att arealer, som bedömdes bli oskördade och för vilka hektaravkastningen därför skulle sättas till värdet 0, skulle vägas samman med arealer, för vilka användbar avkastning väntades.

Sammanfattningsvis anför jordbruksnämnden, att 1960 års skörd enligt den subjektiva uppskattningen per den 15 oktober totalt för hela riket synes ha lämnat ett utbyte, som kvantitativt sett ligger över normalskörd. Rätt stora geografiska olikheter föreligger emellertid. Att döma av skörderapporterna per den 15 oktober har det bästa utbytet erhållits i nordligaste Sverige samt i södra och västra delarna av Götaland, medan det sämsta har redovisats för områdena kring Mälaren, för Närke, Östergötlands och Kalmar län.

I syfte att erhålla ett sammanfattande mått på olikheterna mellan skilda landsdelar har jordbruksnämnden omräknat de olika skördeomdomöna till foderenheter och därigenom kunnat beräkna den s. k. allmänna skördesiffran för olika hushållningssällskapsområden. Resultatet av beräkningarna redovisas i tabell 2. Av denna framgår, att den allmänna skördesiffran för hela riket för år 1960 uppgick till 3,06, d. v. s. något över medelskörd. För åren 1959 och 1955 var rikssiffran 2,57 resp. 2,32. Vid jämförelser särskilt med dessa de båda lägsta skördesiffrorna måste, påpekar nämnden, ihågkommas, att kvaliteten på åtskilliga grödor år 1960 till följd av regnskadorna är dålig, medan skörden under de båda nämnda åren nästan genomgående kännetecknades av mycket god kvalitet.

Den lägsta områdessiffran redovisas år 1960 för Södermanlands län med 2,36, varefter följer Östergötlands län med 2,39, Örebro med 2,57, Stockholms län med 2,64, och Kalmar läns norra del med 2,70. Därefter följer Skaraborgs, Kopparbergs samt Värmlands län, Älvsborgs läns norra del, Västmanlands län samt Kalmar läns södra del. För samtliga dessa områden ligger skördesiffran något under 3, alltså strax under medelskörd. För övriga län och hushållningssällskapsområden redovisas minst normalt skördeutfall, d. v. s. skördesiffran 3 eller däröver. Den högsta skördesiffran avser Norrbottens län med 3,73, varefter följer Malmöhus län med 3,46 samt Västerbottens län och Älvsborgs läns södra del med 3,41.

Den allmänna skördesiffran för olika områden redovisas även såsom ett ovägt medeltal för åren 1955—1960. Detta medeltal blir lägst för Södermanlands län med 2,42, därefter följer Västmanlands län med 2,44, Örebro län med 2,48, Kalmar läns norra del med 2,50 och Stockholms län med 2,51. Jordbruksnämnden konstaterar, att medeltalet för den ifrågavarande perioden ligger lägst för flertalet av de områden, som har drabbats av större skador även år 1960.

I anslutning till nu återgivna uppgifter anför jordbruksnämnden, att utmärkande för 1960 års skördeutfall har varit de översvämningsskador, som uppstått i skilda landsdelar med låglänta marker och kring vattendrag. Omedelbart efter det jordbruksnämnden hade fått sitt förut nämnda utred-

Tabell 2. Allmän skördesiffrin inom olika län (länsdelar) enligt skördeuppskattningarna i oktober åren 1955—60

Den allmänna skördesiffran utgör ett vägt medeltal av skördeomdömena för samtliga 18 slag av åkerväxter, som ingår i skördeuppskattningarna. Sammanvägningen har skett genom omräkning av de olika skördeomdömena till skördeenheter. Hänsyn har ej tagits till halm, blast, bete och grönfoder. — De 10 lägsta talen varje år har kursiverats.

Område	1/10 1955	15/10 1956	15/10 1957	15/10 1958	15/10 1959	15/10 1960	Ovägt medeltal 1955—60
Stockholms stad och län	2,05	2,76	2,67	2,55	2,37	2,64	2,51
Uppsala län	2,34	2,95	2,30	2,54	2,49	3,00	2,60
Södermanlands län	1,78	2,77	2,63	2,42	2,55	2,36	2,42
Östergötlands län	2,16	2,76	2,85	2,61	2,93	2,39	2,62
Jönköpings län	2,35	2,92	2,84	3,09	2,50	3,32	2,84
Kronobergs län	2,44	2,89	2,75	3,04	2,36	3,19	2,78
Kalmar läns norra del	1,79	2,73	2,65	2,89	2,26	2,70	2,50
Kalmar läns södra del	2,31	2,91	2,92	3,03	1,98	2,99	2,69
Gotlands län	2,66	2,95	3,04	2,92	2,17	3,38	2,85
Blekinge län	2,33	2,94	2,79	2,76	2,30	3,23	2,72
Kristianstads län	2,73	3,03	2,90	2,84	2,68	3,31	2,91
Malmöhus län	2,89	3,18	3,24	2,77	3,05	3,46	3,10
Hallands län	2,43	3,19	2,71	2,76	2,51	3,25	2,81
Göteborgs och Bohus län	2,19	2,83	2,72	2,72	2,38	3,03	2,64
Älvsborgs läns norra del	2,09	2,91	2,69	2,78	2,32	2,96	2,62
Älvsborgs läns södra del	2,38	3,05	2,96	3,05	2,75	3,41	2,93
Skaraborgs län	2,10	2,93	2,81	2,84	2,51	2,86	2,67
Värmlands län	2,06	2,99	2,58	2,75	2,00	2,94	2,55
Örebro län	2,17	2,82	2,54	2,50	2,25	2,57	2,48
Västmanlands län	2,14	2,90	2,10	2,30	2,20	2,97	2,44
Kopparbergs län	2,38	2,91	2,25	2,59	2,27	2,93	2,56
Gävleborgs län	2,32	2,87	2,63	2,63	2,34	3,27	2,68
Västernorrlands län	2,27	2,86	2,85	2,64	2,40	3,10	2,69
Jämtlands län	2,39	2,96	3,04	2,70	2,72	3,39	2,87
Västerbottens län	2,24	2,92	2,93	2,74	3,04	3,41	2,88
Norrbottnens län	2,17	2,91	3,14	2,60	3,06	3,73	2,94
Hela riket	2,32	2,94	2,79	2,73	2,57	3,06	2,74

ningsuppdrag, gjorde nämnden en förfrågan till samtliga hushållningssällskap angående en bedömning av skördesituationen. Som svar på nämndens cirkulärskrivelse erhöles från flertalet hushållningssällskapsområden ungefärliga uppgifter om de särskilt svårt skadade socknarna, d. v. s. socknar, inom vilka totalskador, svårare översvämningsskador eller eljest skador av lika allvarlig natur förekommer mer än sporadiskt. Av de inkomna svaren från hushållningssällskapen i september framgick, att de allvarligaste översvämningsskadorna och liknande svårare skador mer än sporadiskt uppträdde huvudsakligen kring Mälaren, i Närke, inom Östergötlands län (som dock på detta tidiga stadium ej ansåg sig kunna lämna arealuppgifter) samt inom Kalmar län inklusive Öland och på Gotland. Med anledning härav planlade jordbruksnämnden i samråd med lantbruksstyrelsen och statistiska centralbyrån en särskild undersökning av obärgade arealer. Denna undersökning verkställdes samtidigt med skördeuppskattningen per den 15 oktober. Undersökningen företogs i nio hushållningssällskapsområden via hushållningssällskapen och deras gillesombud.

Tabell 3. Uppgift om de arealer på vilka 1960 års skörd enligt bedömning av hushållningssällskapen var obärgad den 15 oktober resp. ej kunde bärgas samt uppgift enligt statistiska centralbyråns inventering om obärgade arealer den 1 november, ha¹

Hushållningssällskaps- områden	Skörden ej bärgad den 15 okt.	Skörden kan ej bärgas	Skörden ej bärgad den 1 nov.	Skörden ej bärgad den 15 okt.	Skörden kan ej bärgas	Skörden ej bärgad den 1 nov.	Skörden ej bärgad den 15 okt.	Skörden kan ej bärgas	Skörden ej bärgad den 1 nov.
	Brödsäd			Fodersäd			Oljeväxter		
Stockholms stad och län	1 093	721	703	6 370	3 960	4 405	129	108	180
Uppsala län	869	372	371	4 495	2 316	2 286	144	109	174
Södermanlands län	1 996	1 032	716	9 746	4 196	5 017	195	153	307
Östergötlands län	2 661	1 111	..	11 298	4 121	..	418	253	..
Kalmar läns norra del	187	156	214	2 435	1 349	1 282	56	56	27
Kalmar läns södra del 15/10 ..	365	303	..	2 131	1 438	..	20	14	..
Kalmar läns södra del 15/11 ..	353	332	..	2 354	2 189	..	37	35	..
Gotlands län	313	260	..	1 295	1 053	..	92	63	..
Örebro län	687	476	424	5 537	3 562	3 281	116	95	115
Västmanlands län	629	267	669	4 001	2 403	3 350	327	161	192
Samtliga 9 områden ^a	8 788	4 727	..	47 531	25 149	..	1 514	1 033	..
6 jämförbara områden	5 461	3 024	3 097	32 584	17 786	19 621	967	682	995
	Potatis			Slättervall			Samtliga grödor ^a		
				Areal där första skörden helt förstörts					
Stockholms stad och län	566	378	384	312	312	561	8 732	5 717	6 627
Uppsala län	381	225	251	181	181	396	6 348	3 418	3 853
Södermanlands län	607	418	411	501	501	648	13 589	6 785	8 050
Östergötlands län	817	325	..	1 908	1 908	..	20 663	10 168	..
Kalmar läns norra del	472	188	113	218	218	114	3 405	1 987	1 903
Kalmar läns södra del 15/10 ..	2 352	1 483	..	266	266	..	5 377	3 583	..
Kalmar läns södra del 15/11 ..	1 549	1 464	..	267	267	..	5 177	4 741	..
Gotlands län	313	176	..	493	493	..	2 731	2 229	..
Örebro län	477	225	146	1 279	1 279	1 264	8 407	6 145	6 128
Västmanlands län	124	106	154	83	83	333	5 503	3 241	5 216
Samtliga 9 områden ^a	5 306	3 505	..	5 242	5 242	..	74 555	44 431	..
6 jämförbara områden	2 627	1 540	1 459	2 574	2 574	3 316	45 984	27 293	31 777

¹ För Kalmar läns södra del har företagits en bedömning även den 15 november.

^a I summan har medtagits för Kalmar läns södra del uppgifter per den 15 november.

^b Inklusive övriga här ej särredovisade grödor.

Av de inkomna uppgifterna framgick att omkring den 15 oktober 1960 inom de nio områdena närmare 75 000 ha var obärgade. Av denna areal angavs ca 43 000 ha med säkerhet ej kunna bärgas. Den övervägande delen av den obärgade arealen föll på fodersäd. För Kalmar läns södra del verkställde hushållningssällskapet en ny inventering omkring den 15 november 1960. Anledningen härtill var att området drabbades av skyfallsliknande regn efter den 15 oktober. Den nya undersökningen visade, att den areal, som med säkerhet ej kunde komma att bärgas, vid det senare tillfället uppskattades till drygt 1 000 ha mer än per den 15 oktober. Till följd härav kan, summerar jordbruksnämnden, den areal, från vilken grödan med säkerhet ej kan bärgas, sammanlagt beräknas till 44 000 ha inom de nio områdena. Uppgifterna härom har av nämnden sammanställts i tabell 3.

Jordbruksnämnden upplyser, att den redan vid sin planläggning av undersökningen av 1960 års skördeuskador utgick från att de skörderapporter, som kommit fram vid statistiska centralbyråns provyteuppskattningar (den s. k. objektiva skördeuppskattningen) i möjligaste mån borde utnyttjas. Med anledning härav har nämnden haft samarbete med statistiska centralbyrån. Som ett led i nämndens utredningsarbete planlades en särskild tilläggsundersökning i anslutning till provyteuppskattningarna, som skulle belysa obärgad areal vid provytegårdar samt vissa uppgifter om spannmålskvaliteten. De uppgifter om obärgad areal, som centralbyrån införskaffat från provytegårdar redovisar nämnden ävenledes i tabell 3. Nämnden anför, att vid jämförelse mellan de olika materialen bör en skillnad i definitionen av »obärgad areal» observeras. Enligt centralbyråns uppgifter avses med obärgad areal den areal, som den 1 november var obärgad. Som framgår av tabellen uppgick den areal, som den 15 oktober var obärgad inom sex hushållningssälls-kapsområden (centralbyråns uppgifter om obärgad areal föreligger endast för dessa områden), enligt hushållningssällskapens uppgifter till 46 000 ha, den areal, som den 1 november var obärgad enligt centralbyråns uppgifter till 32 000 ha, och den areal, från vilken grödan med säkerhet ej skulle kunna bärgas, enligt hushållningssällskapens uppgifter till 27 000 ha.

Brödsäds- och fodersädsuskördens kvalitet

Jordbruksnämnden upplyser, att Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, i syfte att så långt som möjligt statistiskt ange de kvalitetsskador, som framför allt drabbade brödsäden under år 1960, från spannmålshandlare, centralföreningar och kvarnar inhämtat uppgifter om kvalitetsskador på de levererade kvantiteterna vete och råg under månaderna augusti, september, oktober och november 1960. Resultaten av undersökningen redovisas av nämnden i tabell 4. Av denna framgår som väntat att de områden, som drabbats hårdast av skördeuskadorna, uppvisar minsta andelen kvarnduglig och största andelen icke leveransgill brödsäd, d. v. s. stödköpsvara.

Tabell 4. Procentuell fördelning av odlarleveranserna av brödsäd efter kvalitet, avseende tiden augusti—november 1960 enligt uppgifter från Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening

	Höstvete			Vårvete			Råg		
	Kvarngill vara	Annan leveransgill vara	Icke leveransgill vara	Kvarngill vara	Annan leveransgill vara	Icke leveransgill vara	Kvarngill vara	Annan leveransgill vara	Icke leveransgill vara
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Stockholms stad och län	36,0	36,0	28,0	47,8	40,2	12,0	25,0	6,2	68,8
Uppsala län	12,4	57,5	30,1	44,4	45,5	10,1	36,3	27,3	36,4
Södermanlands län	5,6	18,1	76,3	14,7	41,2	44,1	3,3	3,3	93,4
Östergötlands län	3,4	47,1	49,5	4,3	71,0	24,7	4,5	49,1	46,4
Jönköpings län	4,2	50,0	45,8	0	100,0	0	7,1	50,0	42,9
Kronobergs län	100,0	0	—	100,0	—	—	50,0	50,0	—
Kalmar län	39,4	53,7	6,9	53,6	21,4	25,0	9,7	14,6	75,7
Gotlands län	75,9	5,4	18,7	83,3	16,7	—	—	7,8	92,2
Blekinge län	100,0	0	—	100,0	—	0	8,3	91,7	0
Kristianstads län	95,2	4,3	0,5	92,9	6,3	0,8	69,5	27,0	3,5
Malmöhus län	95,6	4,1	0,3	95,3	4,5	0,2	64,0	31,5	4,5
Hallands län	87,5	10,7	1,8	75,4	23,1	1,5	31,9	57,5	10,6
Göteborgs och Bohus län	63,2	26,3	10,5	58,8	35,3	5,9	45,4	27,3	27,3
Älvsborgs län	73,7	10,5	15,8	50,0	25,0	25,0	41,7	8,3	50,0
Skaraborgs län	30,5	64,3	5,2	50,0	40,0	10,0	10,7	69,1	20,2
Värmlands län	0	38,1	61,9	0	66,7	33,3	0	0	100,0
Örebro län	16,1	39,3	44,6	27,6	34,5	37,9	5,6	11,1	83,3
Västmanlands län	16,5	31,9	51,6	42,0	29,4	28,6	0	7,7	92,3
Kopparbergs län	9,1	0	90,9	—	—	—	20,0	0	80,0
Gävleborgs län	33,3	16,7	50,0	100,0	0	0	50,0	0	50,0
Hela riket	36,1	33,7	30,2	70,4	20,7	8,9	32,6	36,4	31,0

Tabell 5. Skillnad mellan 1960 års skörd och normalskörd enligt s. k. subjektiv uppskattning (länsundersökningen) (+) innebär skördeöverskott, (-) skördeförlust

Hushållnings- sällskapsområde	1960 års skörd — normalskörd						Skörd 1960 i % av normal skörd
	Brödsäd 1 000 kr.	Foder- säd 1 000 kr.	Övrigt ¹ foder 1 000 kr.	Olje- växter, socker- betor, kokärter 1 000 kr.	Totalt 1 000 kr.	Totalt kr./ha	
Stockholms stad och län	- 4 739	- 1 206	- 864	- 1 395	- 8 204	- 58	91,96
Uppsala län	+ 3 029	+ 4 426	+ 1 029	- 1 106	+ 1 320	+ 9	101,25
Södermanlands län	- 14 195	- 7 084	- 1 203	- 2 025	- 24 507	- 145	80,16
Östergötlands län	- 19 046	- 9 660	- 8 181	- 4 044	- 40 931	- 171	79,41
Jönköpings län	+ 127	+ 4 538	+ 11 709	- 63	+ 16 057	+ 128	117,56
Kronobergs län	+ 360	+ 3 004	+ 6 612	- 8	+ 9 968	+ 108	114,42
Kalmar läns norra del	- 962	- 2 159	- 343	- 162	- 3 626	- 61	90,83
Kalmar läns södra del	- 666	+ 1 043	- 2 624	- 7 423	- 9 670	- 83	89,89
Gotlands län	+ 122	+ 4 270	+ 3 234	+ 2 019	+ 9 645	+ 114	114,34
Blekinge län	+ 460	+ 476	+ 2 737	+ 719	+ 4 392	+ 78	107,30
Kristianstads län	+ 4 829	+ 11 823	+ 11 371	+ 7 325	+ 35 348	+ 159	115,18
Malmöhus län	+ 14 266	+ 20 760	+ 1 852	+ 32 799	+ 69 677	+ 213	118,97
Hallands län	+ 2 518	+ 7 320	+ 3 520	+ 498	+ 13 856	+ 98	112,23
Göteborgs och Bohus län	+ 35	+ 4 905	- 2 798	- 55	+ 2 087	+ 23	103,61
Älvsborgs läns norra del	- 2 062	+ 5 064	- 4 881	- 142	- 2 021	- 16	97,20
Älvsborgs läns södra del	+ 18	+ 2 910	+ 4 023	- 10	+ 6 941	+ 94	115,92
Skaraborgs län	- 5 993	+ 17 320	- 2 008	- 1 569	+ 7 750	+ 25	103,70
Värmlands län	- 2 958	+ 2 926	+ 95	- 166	- 103	- 1	99,87
Örebro län	- 4 697	- 3 706	- 6 898	- 748	- 16 049	- 110	83,26
Västmanlands län	- 5 616	+ 4 602	+ 970	- 1 035	- 1 079	- 7	98,96
Kopparbergs län	- 1 030	+ 347	- 17	- 137	- 837	- 9	98,49
Gävleborgs län	- 142	+ 2 388	+ 4 645	- 35	+ 6 856	+ 64	111,17
Västernorrlands län	- 33	- 319	+ 3 299	± 0	+ 2 947	+ 30	105,29
Jämtlands län	- 13	- 252	+ 5 622	+ 6	+ 5 363	+ 80	112,48
Västerbottens län	- 7	+ 1 784	+ 6 300	+ 38	+ 8 115	+ 62	111,06
Norrbottnens län	- 1	+ 1 244	+ 12 852	+ 12	+ 14 107	+ 158	129,69
Hela riket	- 42 708	+ 76 764	+ 50 053	+ 23 293	+ 107 402	+ 30	104,03

¹ Potatis, hö, bete, foderärter och vicker.

Skördeförlusten för län (»länsundersökningen»)

Jordbruksnämnden har vid utredningen av 1960 års skördeskador bl. a. utfört en s. k. länsundersökning, vilken lagts upp på liknande sätt, som skett vid undersökning av tidigare års skördeskador. Värdet av samtliga grödor, vilka ingår i den subjektiva skördeuppskattningen med undantag för vårråg, foderrotfrukter, hö från naturlig äng och oljelin har därvid beräknats för dels »normalskörd», dels 1960 års skörd enligt den subjektiva skördeuppskattningen per den 15 oktober.

I fråga om tillvägagångssättet anför jordbruksnämnden följande.

Med »normalskörd» avses en på följande sätt framräknad totalskörd. Hektaravkastningen för normalskörden av de olika grödorna har beräknats som ett ovägt medeltal av hektarskördarna för åren 1952, 1953, 1954 och 1956 inom de olika länen. Medeltalet har korrigerats för den genomsnittliga avvikelser från skördeomdömet 3,0. Vidare har till den erhållna medel-

Tabell 6. Underskottslän enligt undersökning av 1960 års skördeskador (tabell 5)

Hushållningssällskapsområden	1 000-tal kr.
Stockholms stad och län.....	8 204
Södermanlands län	24 507
Östergötlands län.....	40 931
Kalmar läns norra del.....	3 626
Kalmar läns södra del.....	9 670
Älvsborgs läns norra del.....	2 021
Värmlands län	103
Örebro län.....	16 049
Västmanlands län	1 079
Kopparbergs län	837
Samtliga 10 områden	107 027

hektaravkastningen gjorts tillägg, som svarar mot den sekulära skördestegringen räknad från mittpunkten av nyssnämnda period till år 1960. Som mått på trenden har den av kalkylsakkunniga tillämpade höjningen av normskördarna under perioden i fråga använts. De på angivet sätt beräknade »normala» medelhektarskördarna har sedan multiplicerats med arealerna enligt arealinventeringen per den 1 juni 1960.

Vid värderingen av skörden har följande tillvägagångssätt tillämpats. För samtliga grödor har för »normalskördar» i regel tillämpats de av kalkylsakkunniga på våren 1960 i normkalkylen insatta priserna ökade med 4,1 procent. Sistnämnda procenttal svarar mot den höjning av prisgränser och mittpriiser, som ägde rum i juni 1960.

Vid värderingen av aktuell skörd har i möjligaste mån hänsyn till kvalitetsavvikelsen tagits. Sålunda har för brödsäd tillämpats ett pris grundat på uppgifter från föreningen Svensk spannmålshandel om leveransduglighet och prisavdrag inom de olika länen. Därvid har icke kvarnduglig brödspannmål, d. v. s. stödköpsvara, åsatts stödköpspris. För oljeväxter och sockerbeter har hänsyn tagits till olje- resp. sockerhalten. För övriga grödor har hänsyn till kvalitetsavvikelsen ej kunnat tagas på grund av brist på erforderligt underlag. Särskilt i fråga om fodersäd och hö torde regnskadorna ha nedsatt fodervärdet, vilket skulle ha motiverat en prisreducering. Det synes emellertid sannolikt, att hänsyn till kvalitetsskadorna i många fall kan ha tagits på indirekt väg vid den subjektiva skördeuppskattningen (ehuru detta i princip icke skall ske), nämligen på så sätt att de kvantitativa uppskattningarna kan ha skett med större försiktighet än eljest, då skörden varit av normalkvalitet.

Huvudresultatet av länsundersökningen har sammanfattats i tabellerna 5 och 6. Som framgår av tabell 5 uppstår för riket i dess helhet ett överskott av ca 107 miljoner kr. För överskottslänen beräknas skördeöverskottet till ca 214 miljoner kr. Skördeförluster förekommer inom tio hushållningssällskapsområden. Den sammanlagda skördenedsättningen inom dessa underskottsområden beräknas uppgå till 107 miljoner kr. (tabell 6).

Skördeutfall inom mindre områden (»bygdeundersökningen»)

För att lokalisera de ur skördesynpunkt särskilt svårt drabbade områdena har jordbruksnämnden funnit det nödvändigt att på grundval av skördeuppskattningen per den 15 oktober 1960 undersöka skördeutfallet inom mindre enheter än län. Då skörderapporterna avser förhållandena inom

hushållningssgillen, vilka i regel sammanfaller med församlingarna, har det ansetts lämpligt att liksom vid tidigare tillfällen bygga en undersökning på dessa rapporter. Undersökningen har avsett att inom tolv hushållningssällskapsområden (utom de i tabellerna 5 och 6 redovisade underskottslänen har även Uppsala och Gotlands län medtagits) fastställa avvikelser i hektaravkastningen församlingsvis av brödsäd, fodersäd, vallhö och oljeväxter enligt årsväxt- och skörde rapporter per den 15 oktober 1960 från »normal skörd».

Som normalutbyte per ha har härvid använts samma approximation som i länsundersökningen, nämligen det ovägda medeltalet av hektarskörden inom varje församling per den 15 oktober åren 1952, 1953, 1954 och 1956 med korrektion för avvikelser från skördeomdömet 3,0 samt med trendtillägg. Avvikelsen mellan den aktuella hektaravkastningen och den på angivet sätt beräknade »normala» hektarskörden har för brödsäd, fodersäd, vallhö och oljeväxter uttryckts i procent och kallats skördeprocent. För att bättre kunna överblicka skördeutfallet har nämnden för varje undersökt församling med hjälp av normskördevärdena enligt länsundersökningen vägt samman skördeprocenten för höstvetete, vårvete, höstråg, korn, havre, bland-säd, vallhö (inklusive bete) och oljeväxter till sammanfattande skördeprocent. Den på angivet sätt företagna utredningen benämnes i fortsättningen »bygdeundersökningen».

Resultaten av beräkningarna har jordbruksnämnden sammanställt i tabell 7. Av denna framgår, att skördeprocenten räknats fram för 958 församlingar och att i 237 av dessa skördeprocenten understiger talet 85. Härutöver torde tillkomma ett antal underskottsförsamlingar inom övriga, icke undersökta delar av landet. Dessutom torde även inom församlingar med en skördeprocent lika med eller överstigande talet 85 finnas områden med en skördeprocent understigande detta tal.

På grundval av bygdeundersökningen har jordbruksnämnden beräknat skadebeloppen vid en självrisk av 15 procent. För varje församling med skördeprocent understigande 85 har skördeförlusten beräknats med hjälp av senast tillgängliga arealer (från 1956 års jordbruksräkning) och normskördevärdet per ha. Normskördevärdena per ha har hämtats ur länsundersökningen. Skördeförlusten vid 15 procent självrisk anger för varje församling produkten av det procenttal, varmed skördeprocenten understiger 85, och hela församlingens normskördevärde. De på angivet sätt framräknade skadebeloppen för församlingarna har adderats inom varje hushållningssällskapsområde. För samtliga tolv undersökta områden kan enligt nämndens beräkningar skördeförlusten vid 15 procent självrisk anges till omkring 27 miljoner kr.

Skördeskador enligt den objektiva skördeuppskattningen inom vissa områden

Jordbruksnämnden övergår därefter till beräkningarna av skördeskadorna enligt den objektiva skördeuppskattningen samt anför inledningsvis härom.

Tabell 7. Skördeskadorna enligt den subjektiva skördeuppskattningen per den 15 oktober 1960 (bygdeundersökningen)

Län	Totalantalet församlingar för vilka uppgift föreligger	Antalet församlingar med skördeskadade överstigande 15 %	Skördeskada överstigande 15 % självrisk	
			1 000-tal kr.	%
Stockholms stad och län	87	11	1 187	4,4
Uppsala län	83	7	587	2,2
Södermanlands län	88	35	5 437	20,1
Östergötlands län.....	144	88	9 675	35,8
Kalmar läns norra del.....	29	10	1 024	3,8
Kalmar läns södra del.....	74	15	1 476	5,5
Gotlands län	87	4	146	0,5
Älvsborgs läns norra del.....	104	15	1 233	4,6
Värmlands län	96	16	767	2,8
Örebro län	59	25	3 360	12,4
Västmanlands län	66	8	1 768	6,6
Kopparbergs län (exklusive fjällbygden)	41	3	338	1,3
Samtliga ovanstående områden	958	237	26 998	100,0

Beräkningarna, som utförts av statistiska centralbyrån, har begränsats till områden, där skador för år 1960 bedömts vara mera omfattande, nämligen Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län, Kalmar läns norra del samt Örebro och Västmanlands län. Beräkningarna har avsett skördeutfall och skördeskadorna för län (hushållningssällskapsområden), s. k. strata resp. enskilda brukningsenheter. I sistnämnda fall har beräkningar utförts för brukningsenheter med uppgifter om arealanvändningen enligt arealinventeringen den 1 juni 1960, tillsammans ca 7 600. I centralbyråns undersökning har ingått höstvetete, höstråg, vårvete, korn, havre, potatis, slåttervall, höstraps, höstrybs, vårraps, vårrybs, vitsenap och oljelin. Dessutom har medtagits arealer av vårråg (tillsammans med vårvete), blandsäd och grönfoder (tillsammans med havre och korn) samt frö och betesvall (tillsammans med slåttervall).

Resultaten av beräkningarna för underskottsstrata har av jordbruksnämnden sammanställts i tabell 8. I tabellens första kolumn anges den sammanlagda skördeförlusten för underskottsstrata i de undersökta sju hushållningssällskapsområdena, eller drygt 33 milj. kr. Enligt länsundersökningen grundad på den subjektiva uppskattningen har skördeförlusten inom de tio områdena uppgått till 107 milj. kr. inom underskottslän. Bortser man vid länsundersökningen från de områden, som icke undersökts enligt den objektiva uppskattningen, kvarstår en skördeförlust enligt länsundersökningen av 94 milj. kr.

Resultaten enligt de båda undersökningarna är, anför nämnden, icke jämförbara av flera orsaker. Bl. a. bör redan den omständigheten, att län utgör större enheter än strata, verka utjämnande på skadorna i länsundersökningen i högre grad än i den objektiva beräkningen för strata. Av den anledningen borde skördeförlusten ha blivit större i beräkningen för strata. Att resultatet blivit det motsatta kan bero på att den subjektiva uppskattningen leder till en överskattning av skördeskadan. Av erfarenheter från

Tabell 8. Skördeuskadorna enligt den objektiva skördeuppskattningen (underskottsstrata, självrisk = 0)

Område	Ursprunglig beräkning milj. kr.	Räkne- exempel ¹ milj. kr.	Kol. 2 — kol. 1 milj. kr.
	1	2	3
Stockholms stad och län.....	3,1	4,9	1,8
Uppsala län	—	1,4	1,4
Södermanlands län	4,9	9,6	4,7
Östergötlands län.....	14,2	20,1	5,9
Kalmar läns norra del.....	4,0	6,0	2,0
Örebro län.....	6,5	10,9	4,4
Västmanlands län	0,4	2,3	1,9
Samtliga ovanstående områden	33,1	55,2	22,1

¹ I den reviderade beräkningen har räknats med 3 procent större spill på spannmål samt 1 öre/kg lägre värde på fodersäd och hö jämfört med den ursprungliga beräkningen. Drygt hälften av skillnaden beror på ökat spill och knappt hälften på prisreducering på fodersäd och hö.

tidigare år har bl. a. framgått, att den subjektiva uppskattningen underskattar skördeutfallet särskilt under år med omfattande kvalitetsskador.

I den objektiva uppskattningen föreligger på nuvarande stadium alltså jämt betydande osäkerhetsmoment. Härom anför nämnden följande.

Bl. a. är normskördarna alltså omgivna med betydande felmarginaler. Normskördarna har nämligen måst beräknas med ledning av de subjektiva uppskattningarna, varvid en uppräkningsnivå skett medelst kvoter mellan de objektiva och subjektiva uppskattningarna. Jämförbart material för beräkning av dessa kvoter föreligger endast för de tre senaste åren.

En annan osäkerhet i den objektiva uppskattningen ligger i beräkningarna av spillens storlek. En av centralbyrån verkställd särskild spillundersökning har hittills givit endast preliminära resultat. Det material, som hade kommit in vid tidpunkten för jordbruksnämndens beräkningar, avsåg sålunda för brödsäden endast 50 procent och för fodersäden ca 35 procent av antalet uttagna brukningsenheter i spillundersökningen. Orsaken till det stora bortfallet är att uppgifterna om den tillvaratagna skörden alltså är ofullständiga. Bortfallet består huvudsakligen av gårdar, där skörden helt eller delvis har skördats med bindare, slättermaskin eller lie. Av denna anledning torde spillet i de föreliggande beräkningarna vara underskattat.

På grund av spillundersökningens ringa omfattning samt det stora bortfallet i materialet har beräkningen av spillens storlek ej kunnat göras för varje undersökningsområde separat utan för samtliga områden sammantagna (antalet gårdar ingående i den preliminära spillundersökningen har uppgått för höstvet till 69, höstråg 25, vårvete 26, korn 17 och havre 34). I verkligheten kan emellertid variationen i spillprocenten mellan områdena ha varit betydande.

En bidragande orsak till osäkerheten har vidare varit att tillräckligt statistiskt underlag för bedömning av kvalitetsnedsättningen för fodersäd och hö ej har förelagat.

Tabell 9. Skördeskadorna enligt den objektiva skördeuppskattningen

Ersättningar på enskilda gårdar; självrisk = skördevariationen = ca 15 procent

Område	Ursprunglig beräkning 1 000 kr.	Räkne- exempel ¹ 1 000 kr.
Stockholms stad och län.....	560	1 008
Uppsala län	38	127
Södermanlands län	185	394
Östergötlands län.....	1 676	3 605
Kalmar läns norra del.....	576	1 048
Örebro län.....	571	1 309
Västmanlands län	58	148
Samtliga ovanstående områden	3 664	7 639
Inverkan av obärgad areal, ej ut- jämnat tillägg (exklusive Öster- götland)	4 083	4 083
Summa	7 747	11 722
Östergötland (approximativ be- räkning med ledning av övriga län)	3 442	3 442
Totalt	11 189	15 164

¹ I den reviderade beräkningen har räknats med 3 procent större spill på spannmål samt 1 öre per kg lägre värde på fodersäd och hö. Drygt hälften av skillnaden mellan den ursprungliga och reviderade beräkningen beror på ökat spill och resten på prisreducering på fodersäd och hö.

I syfte att erhålla någon uppfattning om storleken av osäkerhetsmarginalerna beroende på underskattningen av spillet och kvalitetsnedsättningen för fodersäd och hö har statistiska centralbyrån på jordbruksnämndens hemställan utfört vissa kompletterande överslagsberäkningar. I dessa har man ökat spillet med 3 procent för spannmål och reducerat värdet för aktuell skörd av fodersäd och hö med 1 öre per kg jämfört med de ursprungliga beräkningarna. Skördeförlusten i underskottsstrata ökar då från 33 miljoner kr. till 55 miljoner kr. (tabell 8). Av ökningen, 22 miljoner kr., beräknas drygt hälften bero på ökat spill och resten på reduceringen av värdet på fodersäd och hö.

I tabell 9 har jordbruksnämnden sammanställt vissa huvudresultat av statistiska centralbyråns uppgifter om beräknade ersättningar inom de sju undersökta områdena. I beräkningen har i stort sett samma principer tillämpats, som förutsattes komma till användning i det permanenta skördeskadeskyddet. Beräkningarna anger skördeskadeersättningarna vid en självrisk lika med skördevariationen, vilken i genomsnitt svarar mot ca 15 procent för de undersökta områdena. Det sammanlagda ersättningsbeloppet för dessa områden skulle uppgå till 3,7 miljoner kr.

Med anledning av att huvudsyftet med undersökningen av 1960 års skördeskador varit att söka fastställa en ram för kontantbidrag till de hårdast drabbade jordbrukarna har jordbruksnämnden genom statistiska central-

byrån verkställt en tilläggsundersökning på provytegårdarna. Beräkningen innebär ett avsteg från de principer, som avses skola tillämpas vid ersättningsberäkningarna i det permanenta skördeskadeskyddet. I undersökningen har man nämligen utnyttjat de uppgifter om obärgade arealer, som centralbyrån införskaffat från provytegårdarna. I tilläggsberäkningen har man sålunda för varje enskild gård beaktat skördeförlusten på obärgad areal. I den tidigare undersökningen har med aktuell skörd däremot avsetts den genomsnittliga skördeavkastningen per stratum, där visserligen även inverkan av obärgad areal beaktats. Utjämningen för hela strata medför emellertid, att ett stort antal brukningsenheter ej blir ersättningsberättigade, trots att den obärgade arealen hos dessa ofta ligger väsentligt över genomsnittet.

Tilläggsberäkningen visar, att ersättningarna inom sex områden (Östergötlands län har ej kunnat medtagas vid tilläggsberäkningen på grund av att centralbyrån icke har införskaffat uppgifter om obärgade arealer från provytegårdarna inom detta län) ökar med 4,1 miljoner kr. Med ledning av den relativa ökningen av ersättningarna inom dessa sex områden har en approximativ beräkning verkställts för Östergötlands del, vilken visar att ersättningarna för detta län skulle öka med 3,4 miljoner kr. Det sammanlagda ersättningsbeloppet för alla sju områdena skulle således bli $(3,7 + 4,1 + 3,4 =)$ drygt 11 miljoner kr.

I den andra kolumnen i tabell 9 har jordbruksnämnden återgett resultaten av den tidigare omnämnda överslagsberäkningen, när man ökar spillet med 3 procent på spannmål samt sänker priset med 1 öre per kg för fodersäd och hö. Ersättningarna ökar enligt denna beräkning från 3,7 till 7,6 miljoner kr. Om hänsyn tages till tilläggsberäkningen för provytegårdarna (inverkan av skördeförlust på obärgad areal ej utjämnad) kan ersättningsbeloppet beräknas till drygt 15 miljoner kr.

Såsom framgått av det förestående medför redan tämligen små modifieringar av beräkningsgrunderna, att ersättningsbeloppet ändras högst väsentligt. Bärningsförhållandena hösten 1960 inom de skördeskadade områdena var emellertid enligt jordbruksnämnden otvivelaktigt sådana, att korrekationer av det slag, som här har gjorts, är berättigade. Enligt nämndens uppfattning får den i räkneexemplets form gjorda höjningen av spillprocenten och sänkningen av priserna på fodersäd och hö betraktas som tämligen försiktig. Nämnden vill icke utesluta möjligheten av att spillet och kvalitetsförlusterna i verkligheten varit större än vad beräkningarna ger vid handen och att sålunda ersättningarna bort tagas upp till ett högre belopp än angivna 15 miljoner kr. Dessutom påpekar nämnden, att beloppet avser endast de sju enligt objektiv skördeuppskattning undersökta hushållningssälls-kapsområdena.

I anslutning härtill anför jordbruksnämnden, att genom att skördeförlusterna beräknas i genomsnitt per område (hushållningssälls-kapsområde, stratum, socken) givetvis genom utjämning en viss underskattning av skörde-förlusterna sker. Inom ett och samma område finns brukningsenheter med

såväl god som dålig skörd. Detta synes i särskilt hög grad ha varit fallet under år 1960 med tanke på skadornas natur (översvämningar o. d.). Å andra sidan bör, framhåller nämnden, hänsyn tagas till att en utjämning i ett betydande antal fall torde ha förekommit även inom brukningsenheterna. Exempelvis torde översvämningar oftast icke ha drabbat hela brukningsenheten utan endast ett eller ett par skiften på varje enhet. På övriga skiften kan skörden ha varit så god, att förlusterna helt eller delvis uppvägs.

Överläggningar mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation

Jordbruksnämnden anför i detta avsnitt av sin skrivelse inledningsvis att vid överläggningarna mellan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation angående behovet av kontanta bidrag i anledning av fjolårets skördeskador hänsyn givetvis tagits till tidigare i annat sammanhang vidtagna åtgärder i syfte att lindra den ekonomiska situationen för de av skadorna drabbade jordbrukarna. Härom anför nämnden följande.

Redan i höstas skedde en utökning av föreningen Svensk spannmålshandels rörliga kredit i riksgäldskontoret från 140 miljoner kr. till 190 miljoner kr. samt medgavs dispens från regeln om viss uppsägningstid för medel inestående å skogskonto. Vidare lämnade Kungl. Maj:t domänstyrelsen möjlighet att medge extra anstånd med erläggande av arrende för sådana arrendatorer, som var i behov av ekonomiskt bistånd på grund av felslagen skörd. Nu nämnda åtgärder kunde vidtagas utan riksdagens prövning. Statsmakterna har därutöver beslutat (prop. 1960: 168; JoU 37; rskr. 353) om vissa lättnader i de för stödlån gällande villkoren i vad de avser amorteringsfri tid, anstånd med erläggande av amortering samt bestämmelse om dröjsmålsränta. Vidare beslöts uppmjukning av villkoren i fråga om av lantbruksnämnderna medgiven statsgaranti för i kreditinrättningar upptagna driftslån. Slutligen infördes statliga garantier för lån, som i anledning av skördeskadorna upptas på den allmänna marknaden intill ett sammanlagt belopp av 25 miljoner kr.

Vad angår lånegarantien upplyser jordbruksnämnden, att intill den 29 december 1960 642 ansökningar hade inkommit till lantbruksnämnderna, omfattande ett totalbelopp av ca 6 miljoner kr. Lantbruksstyrelsen har under hand meddelat nämnden, att ett betydande antal ansökningar inkommit efter sistnämnda datum. Någon sammanfattande ny uppgift om det totalt sökta beloppet kan emellertid icke erhållas förrän efter den 20 januari 1961.

Jordbruksnämnden anför, att nämnden har den uppfattningen, att de förenämnda åtgärderna medfört en väsentlig lättnad för de jordbrukare, som drabbats av skördeskador. Nämnden är å andra sidan övertygad om att särskilt det icke obetydliga antal jordbrukare, som på grund av skördeskador under tidigare år fått en försvagad ekonomi och som år 1960 återigen fått vidkännas stora skördeförluster till följd av översvämning eller andra svåra skador, icke kan väntas få ett tillfredsställande stöd genom redan beslutade åtgärder. För dessa och andra jordbrukare, vilka icke kan bli hjälpta av den

statliga lånegarantien m. fl. åtgärder, bör enligt nämndens mening kontanta bidrag utgå efter behovsprövning.

Vid fastställandet av bidragsbeloppets storlek har jordbruksnämnden haft överläggningar med jordbrukets förhandlingsdelegation, varvid det tidigare redovisade, av nämnden införskaffade och bearbetade statistiska materialet har utgjort grundvalen. Nämnden erinrar om att de vid 15 procents självrisk erhållna ersättningsbeloppen, som tidigare angivits, utgör ca 27 miljoner kr. i underskottssocknar enligt den subjektiva skördeuppskattningen och ca 15 miljoner kr. i underskottsstrata enligt den objektiva uppskattningen. Att en betydande skillnad mellan beräkningarna uppkommer är enligt nämndens mening naturligt med hänsyn till att beräkningsgrunderna i viktiga hänseenden icke är desamma samt att beräkningarna såväl enligt den subjektiva som den objektiva metoden är omgivna av betydande felmarginaler, även om dessa är av olika karaktär.

Beträffande båda beräkningarna kan enligt jordbruksnämnden vidare ifrågasättas, om man bör göra avdrag för självrisk, särskilt när det gäller att bereda jordbrukare hjälp i rena katastroffall i anledning av 1960 års skörde-skador. Sak samma gäller många jordbrukare som under en följd av år drabbats av skörde-skador. Eftersom avsikten är att i första hand hjälpa sådana hårt drabbade jordbrukare och bidragen förutsattes utgå efter behovsprövning, framstår det som orimligt att i sådana fall göra avdrag för självrisk. I andra fall där hjälpbehovet ej är så trängande får förutsättas, att vid bidragsutdelningen en viss självrisk beaktas. Det sagda innebär, att ett stort antal av skörde-skador drabbade jordbrukare icke blir berättigade till bidrag. Jordbrukets förhandlingsdelegation har med hänsyn härtill för sin del utgått från den uppskattade totala skadan samt antagit, att knappt en tredjedel av denna kommer att ersättas genom kontantbidrag.

Jordbruksnämnden erinrar i detta sammanhang om att totalskadan i underskottsstrata enligt den objektiva metoden, enligt vad tidigare angivits, uppgått till ca 55 miljoner kr. Att märka är emellertid att den objektiva uppskattningen täcker ett mindre antal områden än den subjektiva. Den förra omfattar sålunda icke Kalmar läns södra del, Älvsborgs läns norra del, Värmlands och Kopparbergs län. Så är däremot fallet i den subjektiva uppskattningen. Om underskottsstrata i de nämnda länen medtagits, skulle enligt nämndens uppfattning troligtvis totalförlusten stigit från angivna 55 miljoner kr. till 60 miljoner kr. eller något däröver. Om man liksom jordbrukets förhandlingsdelegation antar, att knappt en tredjedel av de jordbrukare, som drabbats av skörde-skador, kommer att bli bidragsberättigade, skulle det erforderliga ersättningsbeloppet komma att uppgå till ca 20 miljoner kr.

Jordbruksnämnden har med beaktande av hela det statistiska material, som framkommit vid nämndens undersökning, kommit till den uppfattningen, att ett totalbelopp, som gör det möjligt att lämna de särskilt hårt drabbade jordbrukarna en effektiv hjälp, bör kunna anges till 20 miljoner kr. Vid sammanträde den 12 januari 1961 med jordbrukets förhandlingsdelegation uppnåddes enighet om att nämnden i framställning till Kungl. Maj:t

skulle föreslå, att 20 miljoner kr. ställdes till förfogande för kontanta bidrag efter behovsprövning till de av skördeskadorna svårast drabbade jordbrukarna.

Finansieringen av kontantbidraget

Jordbruksnämnden anför, att det överenskomna beloppet av 20 miljoner kr. under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande genom lantbruksstyrelsens försorg skall utlämnas i form av kontanta bidrag till jordbrukare, vilka är i behov därav på grund av skador på 1960 års skörd. Angående finansieringen har mellan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation enighet uppnåtts om följande förslag.

En tredjedel av beloppet — lämpligen avrundat till 7 miljoner kr. — ställes till förfogande i form av särskilt anslag på budgeten. Att bidragen till en del finansieras av allmänna budgetmedel, har jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation ansett naturligt redan med hänsyn till att de nu aktuella skadorna i många fall har varit av den katastrofnatur, att de är väl jämförliga med sådana skador till följd av naturkatastrofer — exempelvis översvämningsskador på industrianläggningar, varulager, enskilda vägar m. m. enligt propositionen 1960: 2; SU 17 — vilka i olika sammanhang har ansetts böra ersättas av budgetmedel. En finansiering med en tredjedel över riksstaten skulle även i viss mån överensstämja med det förslag till finansiering av en skördeskadefond, som nyligen framlagts i en inom jordbruksdepartementet uppgjord promemoria, varöver yttrande den 4 oktober 1960 avgivits av jordbruksnämnden.

Återstående 13 miljoner kr. skall enligt det överenskomna förslaget täckas till hälften, 6,5 miljoner kr., av kvarstående överskott av införselavgifter på jordbrukets område från treårsperioden 1956/57—1958/59 och till resterande del, 6,5 miljoner kr., av medel, som influtit eller inflyter genom upptagande av införselavgifter inom jordbruksregleringen under innevarande regleringsår.

Beträffande det kvarstående överskottet av införselavgiftsmedel från treårsperioden å 17,3 miljoner kr. anför jordbruksnämnden följande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 maj 1960 om godkännande av ett mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation överenskommet förslag hemställde nämnden, att överskottet skulle få disponeras till täckande av speciella behov vid tillämpning av inkomstregeln eller treprocentregeln inom det nuvarande prissättningssystemet på jordbrukets område. Med anledning härav meddelade Kungl. Maj:t i brev till nämnden den 3 juni 1960, att Kungl. Maj:t framdeles — efter förslag av jordbruksnämnden samt efter riksdagens hörande — skulle meddela besked i ämnet. Nämndens och förhandlingsdelegationens nu framlagda förslag innebär endast såvitt gäller det angivna beloppet på 6,5 miljoner kr. ändring av vad som i skrivelsen den 24 maj 1960 föreslagits i fråga om användningen av hithörande överskottsmedel.

Enligt ett av jordbrukets förhandlingsdelegation avgivet förslag, som av jordbruksnämnden lämnats utan erinran, skall av de olika slag av införsel-

avgiftsmedel, varur beloppet på 17,3 miljoner kr. på sin tid har uppstått, vid ianspråktagande av de 6,5 miljoner kr. följande avgiftsslag tagas i anspråk.

Avgifter av de slag, som enligt gällande grunder skall tillföras	Miljoner kr.
Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening	1,6
Sveriges oljeväxtintressenters förening u. p. a.	2,1
Svenska mejeriernas riksförening u. p. a.	1,8
Svensk kötthandel, förening u. p. a.	1,0
Summa	6,5

Återstående belopp av likaledes 6,5 miljoner kr. föreslår jordbruksnämnden, såsom nyss angivits, skola bestridas av införselavgiftsmedel, som influtit eller inflyter under regleringsåret 1960/61. Beträffande dessa införselavgiftsmedel anför nämnden följande.

Jordbruksnämnden har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 november 1960 framlagt vissa beräkningar angående storleken av införselavgiftsmedlen för regleringsåret 1960/61. Erfarenheterna av avgiftsuppbörden under tilländalupna del av regleringsåret och de bedömningar, som nu har kunnat göras av den fortsatta utvecklingen, har icke givit nämnden anledning att i någon väsentlig mån revidera dessa beräkningar, slutande på ett sammanlagt belopp av avgiftsmedel på inemot 147 miljoner kr. Nämnden har sålunda ansett sig kunna utgå från att det för skördeskadebidrag föreslagna beloppet av 6,5 miljoner kr. skall kunna uttagas av 1960/61 års införselavgiftsmedel utan åsidosättande av de normala regleringsändamål — inom en av Kungl. Maj:t och riksdagen angiven ram av 93 miljoner kr. — eller de speciella, i nämndens skrivelse den 22 november 1960 angivna behov (»utbytesexport» av spannmål, åtgärder på matpotatisområdet, m. m.), vilka skall tillgodoses av avgiftsmedlen i fråga.

Jordbruksnämnden anmäler sin avsikt att, omedelbart efter godkännande av nu ifrågakvarande förslag, av tillgängliga införselavgiftsmedel preliminärt överföra erforderligt belopp till lantbruksstyrelsen för den föreslagna bidragsutdelningen. Frågan om från vilka eller vilken av de olika grenarna av regleringsverksamheten införselavgiftsmedlen slutgiltigt skall tagas, bör enligt nämndens mening få avgöras efter prövning av förhållandena inom varje särskild gren, så snart avgiftsuppbörden och storleken av olika regleringsbehov under regleringsåret bättre kan överblickas. Nämnden anför, att den avser att efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation utreda hithörande spörsmål och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Fördelningen av kontantbidraget

Jordbruksnämnden upplyser, att arbete med att utfärda anvisningar och ansökningsformulär m. m. f. n. pågår inom lantbruksstyrelsen i samråd med representanter för nämnden, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk. Dessa anvisningar och formulär avses enligt nämnden snarast möjligt skola tillställas de berörda lantbruksnämnderna. Avsikten är, framhåller nämnden, att huvuddelen av det föreskrivna beloppet skall

fördelas mellan de hårdast drabbade områdena. En viss reserv (förslagsvis 25 procent av disponibla medel) bör dock undantas från den eljest i princip definitiva centrala fördelningen. Denna reserv är avsedd för områden, som ej medtagits i den centrala fördelningen, som extra medelsförstärkning till områden, vilka visar sig vara i större behov av bidrag än vad som nu har kunnat beräknas samt för besvärsmål.

Jordbruksnämnden anför, att det för att kontantbidrag skall kunna utgå måste förutsättas, att sökanden år 1960 drabbats av betydande skördeskadorna. Skadorna skall för sökanden ha medfört ett bortfall av inkomster, vilket framstår som väsentligt i förhållande till hans normala årsinkomst. Inkomstbortfallet skall vidare ha medfört, att hans ekonomi blivit så hårt pressad, att han — även med beaktande av sådant stöd, som han enligt beslut av 1960 års riksdag erhållit eller kan erhålla i form av kreditgaranti och betalningslättnader — får anses ha avsevärda svårigheter att betala räntor, amorteringar, arrenden och andra utgifter, nödvändiga för driftens fortsättande. Vid bedömning av huruvida denna förutsättning föreligger skall även beaktas, om sökanden förutom år 1960 dessförinnan under senare år drabbats av kännbara skördeskadorna. Jämväl i övrigt må hänsyn tas till särskilda omständigheter, som kan göra att det av skördeskadorna 1960 förorsakade inkomstbortfallet är svårt att bära. För att syftet med bidragen icke skall förfelas är det av största vikt, att de i de enskilda fallen avvägs så, att de kommer att innebära en verklig hjälp för de sökande att fortsätta jordbruksdriften.

Vidare anför jordbruksnämnden, att ansökningarna bör underkastas granskning. Vid denna kan, i den utsträckning så befinnes lämpligt, kontakt upptagas med — förutom lantbruksnämndernas egna ordsombud — jämväl andra med de olika orterna väl förtrogna personer och kommunala förtroendemän, vilka bör lämnas tillfälle delta i granskningen. Vidare bör de tjänstemän hos hushållningssällskapen, som medverkat i en förberedande utredning om skördeskadorna eller eljest har särskild lokalkännedom delta.

Prövningen av ansökningarna bör enligt jordbruksnämndens förslag inom varje lantbruksnämnd omhänderskas av en särskilt tillsatt delegation. Prövningen bör ske med biträde av en representant för hushållningssällskapet. Sällskapet sekreterare torde därför regelmässigt böra ingå i nämnda delegation.

Vissa framställningar och yttranden m. m.

I skrift den 17 augusti 1960 har *Hallands läns hushållningssällskap* anhallit, såvitt nu är i fråga, att vissa jordbrukare i Karups kommun, vilka drabbats av skördeskadorna förorsakade av ollonborrens larver, måtte på liknande sätt som vid skördekatastrofer av annat slag erhålla statsbidrag för skördeförlusterna.

I remissyttrande häröver har *statskontoret* framhållit bl. a. följande.

För en bedömning av ersättningsfrågan synes en arealvis verkställd uppskattning av skadorna i förhållande till normalskörd vara erforderlig. I den mån gottgörelse sedan bör lämnas av statsmedel för lidna förluster, bör besluten härom basera sig på en behovsprövning i varje särskilt fall. Att vederbörande skadelidande jordbrukare bör bära viss självrisk förutsätter statskontoret. Denna självrisk torde ej böra sättas lägre än till att avse en tredjedel av skadan. Med hänsyn till att närmare klarhet ej skapats beträffande storleken av det ersättningsbelopp, som i nu förevarande fall skulle ifrågakomma, är statskontoret vid ett bifall om ersättning för skador förorsakade av ollonborren i dagens läge icke berett giva någon direkt rekommendation i anslagsfrågan.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker i remissutlåtande över skriften, att statsbidrag beviljas åt ifrågavarande skadelidande. Sådant bidrag bör enligt styrelsen utgå efter i princip samma grunder som vid skördeskada, som uppstått på grund av regnskada.

Statens växtskyddsanstalt finner för sin del, att ett bedömande av frågan om ersättning av statsmedel för lidna skördeförluster med hänsyn till bristande erfarenheter och svårigheter att förutse ollonborreangreppen lämpligen torde böra ske oberoende av i vad mån härjningarna kunnat avvärjas eller inte.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anför i sin med anledning av jordbruksnämndens framställning ingivna skrift bl. a. följande.

Med stor tillfredsställelse tog vi i höstas del av Kungl. Maj:ts förslag och riksdagens beslut om statliga garantilån både till jordbrukare och trädgårdsodlare, som drabbats av skördeskador. Vi uppfattade detta beslut så, att statsmakternas avsikt var, att trädgårdsnäringen vid lidna skördeskador principiellt skulle likställas med jordbruket. Det är därför med förvåning och beklagande vi konstaterar, att trädgårdsodlarna ej medtagits i det förslag som jordbruksnämnden framlagt till Kungl. Maj:t om kontanta bidrag till de av skördeskador hårdast drabbade jordbrukarna. Då enligt nämndens förslag även statliga medel direkt eller indirekt skall finansiera dessa kontantbidrag, anser vi, att dessa medel även bör komma de trädgårdsodlare till del, som hårdast drabbats av skördeskador. Att vid en statlig medelsanvisning ställa dessa trädgårdsodlare i en sämre ställning än motsvarande jordbrukare anser vi vara både stötande och orättvist. Det skulle också bryta både mot de principer, som låg till grund för 1960 års riksdagsbeslut om stöd åt både skördeskadetvågade jordbrukare och trädgårdsodlare och mot det uttalande som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjorde i riksdagsdebatten den 5 december 1957, då han försäkrade att »om trädgårdsnäringen skulle bli i behov av samma stödåtgärder, som gäller för jordbruket, så skall den tillförsäkras rätten härtill.»

Med anledning av det nu anförda och med hänvisning till skrivelse av den 14 september 1960, anhåller handelsträdgårdsmästareförbundet, att kontanta skördeskadebidrag inte tillerkännes bara jordbrukare utan också de trädgårdsodlare, som hårdast drabbats av skördeskador.

I skrivelse den 24 januari 1961 har *lantbruksstyrelsen* lämnat en redogörelse för verksamheten i fråga om statlig garanti för skördeskadelån. Styrelsen erinrar därvid först följande.

Enligt medgivande av 1960 års riksdag må statlig kreditgaranti beviljas för lån på allmänna kapitalmarknaden i anledning av skördeskador. Det belopp, vartill kreditgarantier för nämnda ändamål högst må beviljas, har av riksdagen fastställts till 25 miljoner kr. Genom kungörelse om statlig garanti för skördeskadelån (SFS 1960:564) har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser för verksamheten, vilken handhas av lantbruksnämnderna.

Lantbruksstyrelsen upplyser, att den från lantbruksnämnderna infordrat uppgifter om antalet intill den 20 januari 1961 inkomna ansökningar om lånegarantier m. m. På grundval av de från nämnderna införskaffade uppgifterna lämnar styrelsen följande redogörelse för verksamheten.

Intill den 20 januari 1961 har till nämnderna inkommit 1 379 ansökningar om lånegarantier för lån å sammanlagt 11 911 700 kr. Hittills har 513 ansökningar färdigbehandlats, varav 453 bifallits och 60 avslagits. Lånegarantier har beviljats för lån å sammanlagt 3 618 700 kr. Uppdelade på grupper efter storleken av det önskade lånet fördelar sig ansökningarna på följande sätt: 19 ansökningar avser lån å högst 1 000 kr., 92 lån å belopp mellan 1 000—2 000 kr., 477 lån å belopp mellan 2 000—5 000 kr. samt 791 lån över 5 000 kr.

Beträffande verksamhetens omfattning vid de olika lantbruksnämnderna anför styrelsen följande.

Efterfrågan på lånegarantier har varit störst i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län. Till lantbruksnämnderna i dessa län har intill den 20 januari 1961 inkommit 1 186 ansökningar om garanti för lån å sammanlagt 10 549 650 kr. Nämnderna i övriga län har mottagit 193 ansökningar avseende lån å sammanlagt 1 362 050 kr.

Lantbruksstyrelsen anför, att det övervägande flertalet jordbrukare, som nu sökt lånegaranti för skördeskadelån, uppgivit att de drabbats, förutom av skördeskador år 1960, av betydande skördeskador under tidigare år. Enligt de uppgifter som i nämnda hänseende lämnats av lantbruksnämnderna — med undantag för nämnderna i Kronobergs, Malmöhus och Norrbottens län — kommer 1 183 ansökningar från jordbrukare, som år 1960 och tidigare år haft skördeskador. Antalet sådana ansökningar utgör inom envar av nyssnämnda storleksgrupper: gruppen 0—1 000 kr. 15 ansökningar, 1 001—2 000 kr. 72 ansökningar, 2 001—5 000 kr. 410 ansökningar samt över 5 000 kr. 686 ansökningar. Antalet garantisökande, som i anledning av skördeskador under tidigare år erhållit stödlån och/eller kontantbidrag, utgör 954.

Lantbruksstyrelsen har vidare från lantbruksnämnderna infordrat uppgifter om i vilken utsträckning lånegarantier sökts för att användas till inlösen av stödlån eller andra äldre driftskrediter. Ehuru de lämnade uppgifterna enligt styrelsen inte ger någon klar bild härav, framgår likväl att lå-

negarantier såväl sökts som beviljats för detta ändamål, i fråga om inlösen av stödlån dock endast undantagsvis.

Lantbruksnämnderna beräknar på grundval av de ansökningar, som inkommit intill den 20 januari 1961, ett belopp av 11 905 300 kr. vara erforderligt som ram för garantigivningen. Då efterfrågan på lånegarantier synes kunna tillgodoses inom den av riksdagen medgivna garantiramen, finner lantbruksstyrelsen inte anledning att f. n. göra framställning om ändring av denna ram.

Departementschefen

Sommaren 1960 kännetecknades i stora delar av landet av en onormalt riklig nederbörd. Inom flera områden var väderleken den regnigaste som förekommit sedan meteorologiska mätningar började utföras i Sverige. Karakteristiskt var vidare det relativt stora antalet dagar med koncentrerad nederbörd, ofta i form av skyfallsliknande regn. Även under hösten var nederbörden i en del områden betydligt större än normalt. Den rikliga nederbörden medförde i olika områden betydande skördeskador samt svårigheter vid bärgningen av skörden.

Enligt beslut av 1960 års riksdag gällde med avseende å 1960 års skörd liksom åren närmast dessförinnan en modifierad 4-procentregel. Enligt denna var jordbruket i händelse av dålig skörd berättigat till särskild kontant kompensation för den del av produktionsbortfall eller kostnadsökning för fodermedel, som översteg fyra procent av inkomstsumman i en för år 1960 upprättad normkalkyl. Beräkning av produktionsutfallet skulle emellertid ske endast om så påfordrades av jordbrukets organisationer. Dessa har dock inte påkallat en dylik beräkning och någon utlösning av den modifierade 4-procentregeln har inte skett.

Med anledning av skadorna på 1960 års skörd vidtog Kungl. Maj:t redan tidigt sistlidna höst vissa åtgärder i syfte att lindra den ekonomiska situationen för de drabbade jordbrukarna. För att möjliggöra bland annat stöd- köp av skadad brödsäd utökades sålunda med stöd av ett av riksdagen tidigare givet bemyndigande den rörliga krediten i riksgäldskontoret till Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening. Vidare medgavs dispens från regeln om viss uppsägningstid för medel innestående å skogskonto. Domänstyrelsen lämnades också möjlighet att i vissa fall och på vissa villkor medge extra anstånd med erläggande av arrende för sådana arrendatorer, som på grund av felslagen skörd år 1960 lidit väsentlig förlust och därför var i behov av ekonomiskt bistånd. I enlighet med beslut av 1960 års riksdag (prop. 1960: 168; JoU 37; rskr. 353) har vidare medgivits vissa lättnader i de för stödlån gällande villkoren i vad de avser amorteringsfri tid, anstånd med erläggande av amortering samt bestämmelserna om dröjsmålsränta. Likaså har villkoren i fråga om av lantbruksnämnder medgiven statsgaranti för i kreditinrättningar upptagna driftslån uppmjukats.

Vidare har i enlighet med nyssnämnda riksdagsbeslut införts statliga garantier för lån, som i anledning av skörde-skador upptagits på den allmänna marknaden. Enligt riksdagens beslut får dylika garantier beviljas intill ett sammanlagt belopp av 25 miljoner kronor. Som framgår av den förut återgivna, av lantbruksstyrelsen lämnade redogörelsen beräknas på grundval av de ansökningar, som inkommit intill den 20 januari 1961, ett belopp av endast 11,9 miljoner kronor bli erforderligt som ram för garanti-givningen i anledning av 1960 års skörde-skador. Då efterfrågan på lånega-rantier sålunda synes kunna tillgodoses inom den av riksdagen medgivna ramen, finner jag i likhet med lantbruksstyrelsen inte anledning att fram-lägga något förslag om ändring av denna ram.

Såsom framgår av jordbruksnämndens framställning har enligt nämndens uppfattning de förenämnda åtgärderna medfört en väsentlig lättnad för de av skörde-skador drabbade jordbrukarna. Nämnden är emellertid sam-tidigt övertygad om att särskilt det inte obetydliga antal jordbrukare, som på grund av skörde-skador under tidigare år fått en försvagad ekonomi och som år 1960 återigen fått stora skörde-förluster, inte kan väntas få ett till-fredsställande stöd genom redan beslutade åtgärder. Efter övervägande av det utav nämnden förebragta utredningsmaterialet och övriga omständighe-ter har jag funnit mig böra förorda, att ytterligare stödåtgärder vidtages från det allmännas sida för att mildra verkningarna av fjolårets skörde-skador.

I fråga om utformningen av dessa stödåtgärder kan jag i huvudsak an-sluta mig till vad jordbruksnämnden efter samråd med jordbrukets för-handlingsdelegation och lantbruksstyrelsen härutinnan föreslagit. Möjlig-heter bör sålunda nu liksom senast i anledning av 1959 års skörde-skador skapas för utlämnande av kontantbidrag efter individuell ansökan. På ena-handa villkor som till jordbrukare torde emellertid dylika bidrag även böra utgå till trädgårdsodlare, som år 1960 drabbats av betydande skörde-skador. Vidare bör till de jordbrukare, som drabbats av de i det föregående nämnda, av ollonborrens larver orsakade skörde-skadorna kunna utgå bidrag efter samma grunder som vid skörde-skador, förorsakade av väderleksförhållan-dena.

För utbetalning av de behovsprövade kontantbidragen synes i anslutning till jordbruksnämndens förslag böra ställas medel till förfogande intill ett belopp av 20 miljoner kronor. Huvuddelen av detta belopp skall enligt nämnden fördelas mellan de av skörde-skadorna hårdast drabbade områ-dena. En viss reserv å förslagsvis 25 procent av beloppet har dock ansetts böra undantas från den eljest i princip definitiva centrala fördelningen. Denna reserv är avsedd för områden, som inte medtagits i den centrala fördelningen, och för extra medelsförstärkning till områden, vilka visar sig vara i större behov av bidrag än vad som nu har kunnat beräknas, samt för besvärsmål. Mot nämndens förslag till huvudsaklig fördelning av bi-dragsbeloppet har jag intet att erinra.

Bidragsgivningen bör i enlighet med jordbruksnämndens, efter samråd

med lantbruksstyrelsen och jordbrukets förhandlingsdelegation, upprättade förslag ske efter individuell ansökan och prövning. För att kontantbidrag skall kunna utgå måste förutsättas, att sökanden år 1960 drabbats av betydande skördeskadorna. Skadorna skall för sökanden ha medfört ett bortfall av inkomster, vilket framstår som väsentligt i förhållande till hans normala årsinkomst. Inkomstbortfallet skall också ha medfört, att hans ekonomi blivit så hårt pressad, att han — även med beaktande av sådant stöd, som han enligt beslut av 1960 års riksdag erhållit eller kan erhålla i form av kreditgaranti och betalningslättnader — får anses ha avsevärda svårigheter att betala räntor, amorteringar, arrenden och andra utgifter, nödvändiga för driftens fortsättande. För att syftet med bidragen inte skall förfelas är det vidare av största vikt, att bidragen i de enskilda fallen avväges så, att de kommer att innebära en verklig hjälp för de sökande att fortsätta jordbruksdriften.

Prövningen av ansökningarna bör i enlighet med jordbruksnämndens förslag omhändershas av en inom varje lantbruksnämnd särskilt tillsatt delegation med biträde av en representant för hushållningssällskapet. Sällskapets sekreterare torde därför regelmässigt böra ingå i delegationen. Vid den granskning, som ansökningarna bör underkastas, bör i enlighet med nämndens förslag, i den utsträckning så befinnes lämpligt, kontakt kunna upptagas med — förutom lantbruksnämndernas ordsombud — jämväl andra med de olika orterna väl förtrogna personer och kommunala förtroendemän, vilka bör lämnas tillfälle deltaga i granskningen. Vidare bör de tjänstemän hos hushållningssällskapen, som medverkat i en förberedande utredning om skördeskadorna eller eljest har särskild lokalkännedom, deltaga.

De närmare grunderna för bidragsprövningen och för fördelningen av bidragsmedlen bör med utgångspunkt från nu angivna huvudregler fastställas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen efter hörande av jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation.

För finansieringen av den föreslagna bidragsverksamheten bör liksom i några liknande fall tidigare år kunna tagas i anspråk vissa hos jordbruksnämnden tillgängliga men ännu ej disponerade allmänna medel. Jag finner mig sålunda böra föreslå, att till förfogande för verksamheten i första hand ställes ett belopp av 10 miljoner kronor av det överskott av införselavgiftsmedel inom jordbruksregleringen, som uppkommit under treårsperioden 1956/57—1958/59. För verksamheten bör vidare i andra hand medel intill ett belopp av 10 miljoner kronor ställas till förfogande ur de under regleringsåret 1960/61 inflyttna eller inflytande införselavgifterna på jordbrukets område. Enligt från jordbruksnämnden under hand inhämtade uppgifter beräknas ett överskott av införselavgifter under detta år bli disponibelt, sedan de övriga regleringsändamål, vilka kan anses böra tillgodoses med medel från sagda införselavgifter, blivit täckta.

För att möjliggöra att nyssnämnda belopp omedelbart skall kunna stäl-

las till förfogande, bör jordbruksnämnden bemyndigas att förskottera erforderliga belopp ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område. Frågan om från vilken eller vilka av de olika grenarna av regleringsverksamheten införselavgiftsmedlen för ifrågavarande ändamål slutligt skall tagas, bör avgöras efter prövning av förhållandena inom varje särskild gren. Enligt min mening bör det uppdragas åt jordbruksnämnden att efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation utreda hithörande spörsmål och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet. Det torde därefter böra ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i frågan.

I detta sammanhang torde jag få anmäla, att enligt vad länsstyrelsen i Kristianstads län anfört i skrivelser den 9 augusti och den 19 september 1960 till chefen för inrikesdepartementet de i det föregående berörda översvämningarna förorsakat jämförelsevis omfattande skador i östra Skåne även av annan natur än skördeskador. De rapporterade skadorna av sådan art har efter av länsstyrelsen gjord värdering beräknats belöpa sig till omkring en kvarts miljon kronor. Vid en tillämpning av de ersättningsgrunder, som av riksdagen godtagits för statsunderstöd för motsvarande skador i anledning av 1959 års vårflod och lokala oväder (prop. 1960: 2, XI ht, bil. 3, p. 2; SU 17; rskr. 59), skulle enligt länsstyrelsens preliminära uppskattning ersättning av statsmedel utgå med omkring 65 000 kronor.

Vid det samråd jag i denna fråga haft med chefen för inrikesdepartementet har det befunnits skäligt, att ersättning av statsmedel får utgå för här berörda skador efter behovsprövning enligt samma riktlinjer som gällt beträffande 1959 års översvämningsskador. Av det å tilläggsstat II till riksdagen för budgetåret 1959/60 anvisade reservationsanslaget Bidrag till ersättning för vissa av översvämningar förorsakade skador å en miljon kronor kvarstår, enligt vad jag inhämtat, sedan huvudparten av ifrågakommande ersättningar numera utbetalats, odisponerat ett belopp av omkring 400 000 kronor. Därest riksdagen icke har någon erinran häremot, torde av återstående medel å anslaget erforderligt belopp få tagas i anspråk för ersättningar i enlighet med vad sålunda anförts. Skulle härutöver i några enstaka fall fråga uppkomma om ersättning i anledning av översvämningsskador under år 1960, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva ersättningsfrågan enligt nyssnämnda riktlinjer.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att

- 1) medgiva, att bidrag till jordbrukare, vilka är i behov därav på grund av 1960 års skördeskador, må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, jag angivit i det föregående,

- 2) medgiva, att för utbetalande av sagda bidrag medel må ställas till förfogande intill ett belopp av 20 000 000 kronor,

3) medgiva, att kostnaderna för bidragen må bestridas med

a) 10 000 000 kronor av medel, som influtit genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område under regleringsåren 1956/57—1958/59,

b) intill ett belopp av 10 000 000 kronor av medel, som under regleringsåret 1960/61 inflyter genom upptagande av införselavgifter på jordbrukets område,

4) medgiva, att för utbetalande av bidragen erforderliga medel må i mån av behov förskottsvis tillhandahållas ur tillgängliga införselavgiftsmedel på jordbrukets område,

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att, på förslag av statens jordbruksnämnd efter samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation, fastställa den närmare fördelningen av nyssnämnda båda belopp å vardera 10 000 000 kronor på de olika slag av införselavgiftsmedel, från vilka beloppen slutligt skall gäldas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Stig Johansson